

312

Rundskriv
fra
Riksadvokaten
R. 368/95

Del 11 - nr. 2/1996
Oslo, 31. oktober 1996

Statsadvokatene i
Politimesteren i

Klage over påtaleavgjørelser

1. INNLEDNING

Riksadvokaten foreslo i brev av 2. februar 1995 til Justisdepartementet bl. a. at adgangen til å påklage påtalevedtak ble lovfestet, og at klageretten på enkelte områder ble begrenset i forhold til den praksis som hadde etablert seg. Forslaget ble fulgt opp i Ot. prp. nr 53 (1995 -96) og Innst. 0. nr 70 (1995-96). Ved lov 19. juli 1996 nr. 58 ble inntatt en ny bestemmelse i straffeprosessloven § 59 a.

Ved samme lovendring ble særregelen i straffeprosessloven § 459 annet ledd annet punktum, som gav riksadvokaten eksklusiv kompetanse til å gi soningsutsettelse i mer enn 6 måneder, opphevet. Denne endringen kommenteres ikke nærmere i dette rundskriv utover å understreke at riksadvokatens restriktive praksis skal videreføres.

II. IKRAFTTREDELSE - OVERGANGSBESTEMMELSER

Lovendringene trer i kraft 1. november 1996. Fra samme dato er påtaleinstruksen §§ 17-2, 17-4, 18-5, 18-6 og 29-4 endret, jfr kgl. res. av 25. oktober 1996 med tilhørende foredrag.

Det er ikke gitt overgangsbestemmelser verken i lov eller forskrift. Riksadvokaten antar at de nye regler først bør anvendes ved klage over vedtak truffet etter 1. november 1996.

III. KLAGEFRIST

I straffeprosessloven § 59 a tredje ledd er innført en klagefrist på 3 uker. I bestemmelsens annet og tredje punktum er gitt nærmere regler om fristberegningen. Det er ikke, som i forvaltningsloven § 31, gitt regler om behandling av klager som er for sent fremsatt.

Fristbestemmelsen bør brukes aktivt. Likevel bør det vurderes å ta under behandling klager i tilfeller som nevnt i forvaltningsloven § 31.

Det er ikke aktuelt å innføre forkynnelse av alle vedtak truffet av påtalemyndigheten. Det kan derfor oppstå tvil om når «underretning om vedtaket kom frem til klageren». Er det rimelig tvil om fristen er overholdt, bør klagen tas under behandling.

Straffeprosessloven § 59 a tredje ledd tredje punktum fastsetter en absolutt klagefrist på 3 måneder for klage fra andre enn mistenkte eller siktede over påtaleunntatelse og henleggelse. Bestemmelsen har samme begrunnelse som begrensningene i adgangen til å omgjøre vedtak til siktedes ugunst i straffeprosessloven § 75 annet ledd. De to bestemmelsene har likevel noe forskjellig rekkevidde idet klagefristen gjelder uavhengig av om noen har vært siktet i saken. Er en sak henlagt uten at noen har vært siktet, vil derfor klageretten være avskåret etter 3 måneder, men omgjøringsretten være i behold. Har noen vært siktet gjelder imidlertid den absolutte omgjøringsfristen i § 75 annet ledd uavhengig av om det er klaget.

IV. UNDERORDNET MYNDIGHETS BEHANDLING AV KLAGEN

Klagen bør fremsettes overfor den myndighet som har truffet det påklagede vedtak. Klager som fremsettes direkte for klageinstansen, sendes i alminnelighet underordnet myndighet til uttalelse.

Underordnet myndighet må ta stilling til om klagen er rettidig, og om den for øvrig fyller vilkårene for å tas under behandling, jfr nærmere om dette under pkt vi nedenfor. Avviser underordnet organ klagen, meddeles dette klageren sammen med en kortfattet begrunnelse. Riksadvokaten har kommet til at avvisningsvedtak bør kunne påklages til overordnet myndighet selv om dette ikke er nevnt i § 59 a. Klageren må orienteres om dette.

Før klagesaken sendes klageinstansen bør underordnet myndighet vurdere om klagen gir grunn til omgjøring av vedtaket. I oversendelse til klageinstansen bør anmerkes at dette er gjort, og for øvrig gis slike opplysninger og merknader som saken, og klagen, gir grunn til. Gjelder klagen et henleggelsesvedtak skal opplyses om noen har vært siktet, og når omgjøringsfristen etter straffeprosessloven § 75 annet ledd i tilfelle løper ut.

V. OPPSETTENDE VIRKNING

En klage har ikke oppsettende virkning med mindre det uttrykkelig besluttes av underordnet myndighet eller klageinstansen.

Ved klage over en tiltalebeslutning bør klagebehandlingen i alminnelighet kunne gjennomføres innen normal berammelsestid for domstolen. Bare i særlige tilfeller bør det være aktuelt å begjære en sak utsatt av hensyn til klagebehandlingen.

I påtaleinstruksen § 29-4 fjerde ledd siste punktum er for tydelighets skyld tatt inn at domfelte skal underrettes om at han må møte til soning uavhengig av klagefrist og eventuell klage med mindre det uttrykkelig er besluttet soningsutsettelse. Det er tidligere i flere sammenhenger, se bl.a. Justisdepartementets rundskriv av 18. desember 1995 (G-109/95), understreket at dersom klage over avslag på søknad om soningsutsettelse fremmes så sent at det ikke er mulig å få behandlet den på forsvarlig måte før soningen skal påbegynnes, bør klagen ikke undergis realitetsbehandling. I slike tilfeller må domfelte henvises til eventuelt å søke soningsavbrudd som avgjøres av fengselsmyndighetene. Disse retningslinjer, som er fastsatt i samråd med riksadvokaten, gjelder fortsatt.

VI. NÆRMERE OM KLAGERETTEN

Straffeprosessloven § 59 a regulerer uttømmende i hvilke tilfeller det er etablert en klagerett. Bestemmelsen begrenser både hvilke vedtak som kan påklages (første og siste ledd) og hvem som er klageberettiget (annet ledd).

1. Forholdet til overordnet myndighets omgjørings- og instruksjonsadgang
Klageretten må holdes adskilt fra de alminnelige regler om overordnet myndighets omgjørings- og instruksjonsadgang. Klageretten motsvarer en plikt for vedtaks- og klageinstansen til å ta klagen under realitetsbehandling. Noe annet er den adgang til omgjøring som gjelder uansett hvordan overordnet myndighet får kjennskap til vedtaket. Bli overordnet påtalemyndighet gjennom klage, eller på annen måte, oppmerksom på forhold hvor det bør gripes inn, gjøres dette uavhengig av begrensningene i klageretten. Tilsvarende gjelder for underordnet myndighet; adgangen til å omgjøre eget vedtak gjelder uavhengig av begrensningene i klageadgangen.

Det bør klart fremgå om et vedtak omgjøres som følge av klage (innenfor klageadgangen) eller (utenfor klageadgangen) i kraft av den alminnelige omgjøringsadgang.

2. Enkelte retningslinjer for behandling av klager

Det bør generelt følges en restriktiv praksis m h t å realitetsbehandle klager som faller utenfor klageretten. Retningslinjene som gis nedenfor må sees i lys av muligheten for å gripe inn i kraft av den alminnelige omgjøringsadgang.

Henleggelse kan påklages etter straffeprosessloven § 59 a første ledd nr 1. Som tidligere kan det også klages over **henleggelsesgrunnlaget**. Klager over henleggelse fører i noen tilfeller til at det iverksettes ytterligere etterforsknings-skritt. Har noen vært siktet i saken må omgjøringsfristen i straffeprosessloven § 75 annet ledd iakttas. Det kan i slike tilfeller være aktuelt å omgjøre et henleggelsesvedtak for å avbryte fristen i påvente av endelig påtaleavgjørelse.

Vedtak om å iverksette etterforskning, jfr straffeprosessloven § 224, kan ikke påklages, og klager over slike vedtak bør regulært ikke tas under behandling.

Påtaleunntatelser kan påklages etter § 59 a første ledd nr 2. Etter § 71 kan siktede bringe påtaleunntatelse gitt i medhold av § 69 inn for retten. Klager fra siktede over et slikt vedtak skal derfor avvises, jfr § 59 a annet ledd annet punktum. Klage fra siktede over påtaleunntatelse av prosessøkonomiske grunner, jfr § 70, må derimot tas under behandling, idet slik påtaleunntatelse ikke kan bringes inn for retten.

Forelegg og tiltalebeslutninger kan påklages etter § 59 a første ledd nr 3 og 4. Klage fra siktede over slike vedtak tas ikke under realitetsbehandling, jfr § 59 a annet ledd annet og tredje punktum.

Vedtak om **soningsutsettelse**, jfr § 59 a første ledd nr 5 kan påklages i samme omfang som tidligere, og praksis kan fortsette som før. Klager fra fornærmede, eller andre, over at det er gitt soningsutsettelse, faller utenfor klageretten. Men opplysninger eller anførsler fra noen soningsspørsmålet har betydning for, kan selvsagt tillegges vekt.

En **anmelder** som ikke er fornærmet i saken, eller på annet grunnlag har rettslig klageinteresse, har ikke klagerett (med mindre det er et forvaltningsorgan som angitt i nr 3 som har inngitt anmeldelse). Begrepet «rettslig klageinteresse» bør ikke tolkes restriktivt ved klager fra organisasjoner av noen tyngde som er engasjert på det område anmeldelsen gjelder. Begrunnede, seriøse, klager fra anmeldere uten klagerett bør vurderes i forhold til den alminnelige omgjøringsadgang for overordnet myndighet. Bestemmelsen bør nyttes aktivt for å avskjære kverulantpregede klager (og beklagelser).

VII. «TREDJEINSTANSKLAGER»

§ 59 a siste ledd fastsetter at **klageinstansens vedtak i klagesak** ikke kan påklages, d.v.s at statsadvokatenes avgjørelse av klage over politiets vedtak ikke kan påklages til riksadvokaten. Riksadvokaten er innstilt på å følge en restriktiv praksis m.h.t å ta til behandling slike klager.

Inntil en har vunnet erfaring med den nye klageordningen, skal imidlertid slike klager innsendes riksadvokaten som tar stilling til avvisningsspørsmålet.

VIII. UNDERRETNING OM KLAGEADGANG

Som det fremgår er det bare gitt bestemmelser om underretning ved vedtak om henleggelse, påtaleunntatelse og soningsutsettelse. Det gis således ikke underretning om klageadgang i forbindelse med utferdigelse av forelegg og tiltalebeslutning.

316

I bestemmelsene er angitt hvem som skal gis underretning og hva underretningen skal inneholde. I tillegg skal gis underretning om klageadgang ved avvisningsvedtak, jfr ovenfor under iv. Utover dette foreligger ikke plikt til å gi underretning, men det er selvsagt intet til hinder for at det gis underretning også i andre tilfeller der dette synes hensiktsmessig. Eksempelvis bør det etter en konkret vurdering i enkelte tilfeller gis underretning til fornærmede, eller fornærmedes pårørende, selv om det ikke er inngitt anmeldelse.

Tor-Aksel Busch
kst.

Knut H. Kallerud
førstestatsadvokat